

ALI VIŠJE MINIMALNE PLAČE RES OGROŽAJO DELOVNA MESTA?

Bine Kordež

6

V zadnjem času so oživele razprave o minimalni plači. Tokrat ne o sami višini, temveč ali iz minimalno zagotovljene plače izločiti razne dodatke na delovnem mestu. Pobuda sindikatov je sicer logična, saj najslabše plačani delavci dejansko sploh ne dobijo dodatkov za delo v manj ugodnem delovnem času (ponoči, ob nedeljah). Predlagano je, da bi imel vsak polno zaposlen pravico do 790 evrov minimalne plače, dodatki pa bi se k temu prišteli. Delodajalska stran tej spremembi seveda nasprotuje, saj naj bi »poslabšala konkurenčnost gospodarstva ter ogrozila številna delovna mesta«. Kot običajno navedena stališča niso podkrepjena s številkami, zato pogledjmo nekaj podatkov in ocen, kako bi ta dvig lahko vplival na rezultate gospodarstva.

Trenutna bruto minimalna mesečna plača znaša 790,73 evra, kar da 604 evre neto izplačila oz. še 12 evrov več, če posameznik koristi kakšne olajšave (npr. za otroke). Od najnižjih plač se plačujejo praktično samo prispevki za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje (22,1 % od bruto plače ter še 16,1 % delodajalec), medtem dohodnine skoraj ni. Je pa potrebno upoštevati še, da je v skladu s kolektivno pogodbo vsak zaposlen upravičen še do regresa za letni dopust ter nadomestila za malico in prevoz na delo, kar pomeni v povprečju okoli 250 evrov mesečno na zaposlenega. Ta podatek (in izplačilo) je pomemben tudi zato, ker večina držav teh dodatnih izplačil nima, ali ima kvečjemu kakšnega od njih.

Pogled po Evropi pokaže, da je naša minimalna bruto plača najvišja, če jo primerjamo z državami vzhodnega in južnega dela Evrope. Na jugu (Španija, Grčija, Portugalska) imajo minimalne plače podobni našim, v vzhodnih državah pa se gibljejo večinoma med 300 in 400 evri. Upošteva se še omenjene dodatke, ki dvignejo strošek minimalne plače na blizu 1.200 evrov mesečno (od tega je dobrih 300 evrov davščin), so očitki o nekonkurenčnosti naših podjetij ter tudi razlogih, zakaj veliki svetovni koncerni odpirajo tovarne npr. na Slovaškem in ne pri nas, razumljivi. Tudi po preračunu z upoštevanjem kupne moči je minimalna plača pri nas med višjimi (900 evrov, na vzhodu 500), v razvitejših zahodnih državah pa se giblje med 1.300 in 1.400 evri. V primerjavi z ostalimi državami je torej za socialno varnost v Sloveniji kar dobro poskrbljeno, zaradi česar je tudi odstotek minimalne plače glede na povprečno pri nas najvišji.

Kljub tej relativno visoki minimalni plači glede na ostale plače pa nas zanima, kakšne posledice bi povzročila predlagana sprememba definicije minimalne plače. Čeprav gre le

za drugačen način izračunavanja, bi v praksi to pomenilo dodatno povečanje nekaterih najnižjih plač. Oceniti, kako bi to vplivalo na rezultate poslovanja gospodarskih družb ter za morebitno reakcijo vodstev in lastnikov družb: počasnejši razvoj ali celo morebitno odpuščanje in zapiranje delovnih mest, torej ni odveč. Empirične študije o povezanosti minimalnih plač z zaposlenostjo, ki temeljijo predvsem na izkušnjah v Veliki Britaniji, večinoma ne potrjujejo teze, da dvig najnižje plače povzroči pretrese v gospodarstvu ali zniževanje števila zaposlenih.

Pri nas je do večjega popravka minimalne plače prišlo marca 2010, ko se je s 597 evrov dvignila na 734 evrov ali za 23 %. Ta premik je seveda povzročil takojšnje povečanje števila zaposlenih z minimalno plačo, saj v poslabšanih gospodarskih pogojih podjetja niso bila sposobna, da bi korigirala tudi ostale plače spodnjega dela lestvice. Zato je takrat število prejemnikov minimalne plače poraslo s 17 tisoč na okoli 40 tisoč od skupaj 460 tisoč zaposlenih v gospodarstvu. Plače ostalih se torej v glavnem niso spremenile, le 23 tisoč zaposlenih, ki so pred tem prejeli nekoliko višje prejemke, kot je bila minimalna plača, je bilo po novem vključenih med prejemnike povečane najnižje plače. S tem so se še dodatno zmanjšale razlike med plačami, ki so v Sloveniji že tako praktično najnižje na svetu.

Če analiziramo samo ta dvig minimalne plače in gibanje obsega zaposlenosti v gospodarstvu, bi lahko »odkrili« preprosto povezavo. Skupno število zaposlenih v privatnem sektorju se je naslednja leta postopno zniževalo vse do številke 423 tisoč februarja 2013 (podatki AJPEŠ), ko je število zaposlenih začelo spet naraščati, tako da letošnji julijski podatek (isti vir) govori o 447 tisoč zaposlenih v gospodarstvu. Vendar tega zniževanja zaposlenosti nikakor ne bi mogli neposredno povezati z dvigom minimalne plače. Razlogi za manjše število delovnih mest so predvsem v splošnih gospodarskih razmerah. Verjetno je v kakšni družbi na odločitve o številu zaposlenih vplivala tudi višina minimalne plače, a statistično tega ne moremo niti potrditi niti ugotoviti. Lahko pa ocenimo, kakšne učinke bi imele predlagane spremembe v minimalni plači na trenutne gospodarske rezultate in na osnovi tega naredimo oceno o podjetniških odločitvah pri zaposlovanju.

Ob tem je potrebno omeniti, da je letos prišlo do pomembnega premika pri številu zaposlenih z minimalno plačo. Polnih pet let, od dviga marca 2010 do novembra lani je bilo v gospodarstvu ves čas okoli 40 tisoč zaposlenih na minimalni plači (dodano še 8 tisoč v javnem sektorju), zadnje mesece pa je njihovo število padlo na 28 tisoč. K temu zmanjšanju so nedvomno prispevale izboljšane gospodarske razmere in dobri rezultati družb, ki so omogočili tudi boljše nagrajevanje. Sprememba definicije minimalne plače bo verjetno število prejemnikov spet povečala, a tudi dvignila del najnižjih plač.

Ocena povečanja plač zaradi predlaganih sprememb je seveda težja, kot bi bila, če bi na primer za 50 evrov dvignili minimalno plačo. V tem primeru bi se število prejemnikov povečalo za kakih 25 tisoč, kolikor jih danes v gospodarstvu prejema bruto plačo med 790 in

840 evri. Izločitev dodatkov na plačo iz minimalnega prejemka, pa za nekatere prejemnike najnižjih plač ne bo imela učinka (za tiste, ki dodatkov nimajo in bodo še naprej prejeli 790 evrov). Drugim se bo plača mogoče povečala tudi za 100 ali več evrov, tretji bodo po novem prejeli minimalno plačo, a bodo z dodatki zaslužili več kot zdaj. Upošteva vse možnosti, bi lahko ocenili, da se bo izdatek za približno 30 tisoč slabše plačanih zaposlenih v povprečju povečal za okoli 75 evrov mesečno. Izračun zahteva še eno predpostavko in sicer, koliko zaposlenih na minimalni plači ima posamezno podjetje. Izhodišče je bila povprečna bruto plača v podjetju; nižja kot je, večji delež zaposlenih prejema najnižje plače. Zato pri izračunu uporabimo normalno distribucijo oz. postopno zniževanje deleža teh zaposlenih z višanjem povprečne bruto plače v posameznem podjetju tako, da je bil skupni seštevek omenjenih 30 tisoč zaposlenih z minimalno plačo. Uporabljenih je torej kar nekaj predpostavk, a dobljeni rezultati so vseeno kar zanesljivi, tudi odstopanja navzgor in navzdol bistveno ne spreminjajo zaključkov.

Povečanje najnižjih plač bi ob vseh predpostavkah prineslo skupaj 32 milijonov evrov dodatnih stroškov plač za vseh več kot 60 tisoč gospodarskih družb v Sloveniji (od tega jih je sicer 23 tisoč brez zaposlenih). Ta znesek na primer predstavlja le 0,30 % vseh stroškov plač, 0,05 % vseh materialnih stroškov ali 0,04 % prihodkov gospodarstva Slovenije. Pol promila povečani prihodki celotnega gospodarstva bi nadomestili odliv zaradi višjega nagrajevanja, podobno pa velja tudi za racionalizacijo na materialnih stroških. Seveda je pomemben učinek teh sprememb na posamezna podjetja, a prav je, da poznamo skupen učinek na gospodarstvo; ta kaže, da so njegovi rezultati in učinkovitost bistveno bolj odvisni od drugih stvari kot pa od višine minimalne plače.

A kot rečeno, pomembno je pogledati posamezna podjetja in oceniti, kako bi predlagane spremembe vplivala nanje. Zneskovno bo največji učinek pri podjetjih z veliko zaposlenimi in nizkimi povprečnimi plačami (npr. Mercator, Tuš), a tudi pri njih je znesek v primerjavi z obsegom prodaje praktično zanemarljiv in ne more vplivati na pomembnejše poslovne odločitve. Imamo podjetja, ki bodo zaradi tega imela še večjo izgubo, a tudi taka, ki bi zaradi tega imela izgubo. Pri znanem podjetju, ki ima med 270 zaposlenimi kar 40 zaposlenih na minimalni plači, bi sprememba definicije minimalne plače povzročila letno 45 tisoč evrov več stroškov dela; lanski dobiček 500 evrov bi spremenila v izgubo 44.500 evrov. Vendar zaradi tega pri 12 milijonih evrov prodaje in 8 milijonih evrov izdatkov za material, vodstvo ne bi spreminjalo strategije zaposlovanja in bi iskalo druge možne ukrepe. Podobno velja za vseh 1.700 podjetij, ki bi ob teh predpostavkah prešla iz dobička v izgubo.

Ker podatki, ali bo družba zaradi povečanja izplačil za minimalne plače izkazovala izgubo zaradi omenjenih razlogov, niso posebej relevantni, preverimo pomen zvišanja izdatkov za plače glede na druge kategorije poslovanja in to za vsako družbo posebej (osnova so bilance gospodarskih družb za leto 2014, AJ PES). Vsa podjetja, kjer znaša povišanje plač več kot 1 odstotek prihodkov, zaposlujejo skupaj 10 tisoč ljudi, medtem ko je učinek povečanja minimalne plače več kot 2 odstotka prihodkov samo pri peščici podjetij, ki imajo skupaj

2 tisoč zaposlenih. Podobno velja za materialne stroške; praktično vsa podjetja bi lahko povečanje plač nadomestila z manj kot 2 % izboljšanja nabavnih pogojev. Izračuni torej kažejo, da bi dodatni odliv zaradi sprememb definicije minimalne plače le redkokateremu podjetju toliko spremenil pogoje poslovanja, da bi bilo zaradi tega prisiljeno odpuščati ali celo zapirati proizvodnjo. Samo odstotek povečanja prodaje lahko nadomesti povečane stroške tudi v podjetjih z najnižjimi plačami. Zato so napovedi in grožnje o zmanjševanju števila delovnih mest zgrešene. Drži pa, da bo Hyundai raje odprl tovarno na Slovaškem, kjer lahko plača zaposlene tudi samo 350 evrov na mesec, a to najbrž ni cilj Slovenije.

Navedeni izračuni kljub ocenam in uporabljenim predpostavkam potrjujejo, da predlagane spremembe in dejanski ponovni dvig minimalne plače ne ogrožajo delovnih mest in da nimajo pomembnejšega vpliva na rezultate poslovanja gospodarskih družb. Ti so bistveno bolj odvisni od vseh drugih pogojev poslovanja, predvsem od tržnih razmer v svetu ter domače ekonomske politike (spodbujanja ali zaviranja gospodarske aktivnosti). Je pa seveda res, da z dviganjem spodnjih plač in nezmožnostjo družb, da bi z enakimi odstotki povečali vse plače, zmanjšujemo možnost za razlike v nagrajevanju in uvajamo vse večjo uravnilovko. Pa še. Običajen očitak zvišanja plač leti na preveliko davčno obremenitev. Kot rečeno, so manjše plače praktično obdavčene samo s socialnimi prispevki (tretjino skupnega stroška), ki pri teh plačah ne pokrijejo upravičenj, ki jih prispevki nudijo in poseganje vanje ne bi bilo primerno. Dohodnine pa ob koriščenju olajšav samo za enega otroka sploh ni, a tudi to bi lahko brez ovir izničili z manjšim dvigom najnižje splošne davčne olajšave.